

na tleh je zelena trava, vmes pa vse polno pisanih rožic. V tem se ta slika od vseh, ki jednak predmet predočujejo, razločuje. Čemu je neki Fra Angelico to storil? On je imel do rožic, do cvetoče narave posebno veselje; nedolžno, navdušeno srce ljubi nad vse cvetlice, nedolžne narave čiste otroke. Brat Ivan je hotel te svoje ljubljence imeti tudi na tem odličnem umotvoru. V umetniškem oziru pa povečujejo rožice na sliki živahnost, cel prizor je nekako bolj živ, zanimiv.

V slikarstvu je ta umotvor visoke veljave. Nam že znani Foerster lepo in istinito piše: „Od starejših laških umetnikov sploh ni pričakovati, da bi kateri bolje to snov mogel obdelati kakor Fra Angelico, ki je z dramatično živahnostjo združil čudno natančnost v vseh posameznih delih. Tudi za njim ni nikdo boljše te snovi dovršil kakor on, ne izvzemši tudi Daniela da Volterra ne, čegar jednaka slika v cerkvi Santa Trinità ai Monti v Rimu vzbuja občno občudovanje. V tej sliki se je umetniku posrečilo, iz lirike, ki mu je pred vsem lastna, povspeti se visoko v dramatiko; slikati nam hoče silno bolečino mučenih src. A da nas ne bi ganil preveč in s tem tako rekoč užalil, je plemenito obdal to bolečino z lepoto, visokostjo in svetostjo oseb, tako da v celoti ni nič perečega, nič pretiranega; občudujemo le lepoto; kar bi nas zabolelo pri

smrti, je umetnik zakril s pajčolanom svoje umetnosti.“ Posebno znamenita in laskava je sodba, katero je o tej sliki izrekel duhoviti Francoz, odlični K a r o l M o n t a l e m b e r t: „Oh, quelle surabondance d'amour de Dieu, d'immense et ardente contrition devait avoir ce cher fra Angelico le jour, où il a peint cela! comme il aura médité et pleuré ce jour là, dans le fond de sa petite cellule, sur les souffrances de notre divin Maître! Chaque coup de pinceau, chaque trait qui en sortait, semblent autant de regrets et d'amour, provenant du fond de son âme. Quelle émouvante prédication que la vue d'un pareil tableau! D'autres y voient simplement des oeuvres d'art, moi j'y aurai puisé, je le sens d'ineffables consolations, des profonds enseignements.“ (Oh, kako neizrekljivo ljubezen do Boga, neizmerno in goreče kesanje je moral imeti oni Fra Angelico, ko je to slikal! Kako je pač takrat premišljal in jokal v svoji mali celici nad trpljenjem našega božjega Učenika! Vsaka poteza njegovega čopiča, vsaka črta na sliki, so znamenja zatajevanja in ljubezni, ki vró iz njegove duše. Kje je tako ganljiva, tako govoreča slika? . . . Drugi vidijo morebiti v tej sliki preprosto umetniško delo: jaz čutim in slutim več, neizrečeno tolažbo, temeljit pouk.)

(Dalje.)

Pansimfonik.

(Spisal Veselko Kovač.)

Kdor je bil v Solnem Gradu, prepričal se je lahko, da ne pravijo temu starodavnemu mestu zastonj — „nemški Rim“: ponosen grad, veličastne cerkve, krasne palače, lepa lega in pa divna okolica človeka kar očarajo. Tudi drugih znamenitostij ima to alpsko mesto v obilici. Med največje znamenitosti tega mesta pa se mora prištevati brez dvoma svetovno znani pansimfonik.

Tujec ne ostavi preje tega mesta, dokler ni videl tega čudovitega umotvora. — Toda znamenitost solnograško samo videti ni nič posebnega. Ni namreč kak spominik, ali pa kaka krasna stavba, ne: vsa stvar ima obliko velikega harmonija. Pač si morebiti videl in slišal že najnovejše in najumetnejše ameriškanske harmonije; tebi torej ne morem povedati nič novega. Počasi! Vedi, da ni nikjer

umetnejšega ‚harmonija‘, kakor je to. Mnogo tujcev pride iz najoddaljših krajev sveta ravno radi tega v Solni Grad, da bi slišali jedenkrat v življenju ta glasoviti glasbeni instrument.

Toda k stvari!

Naš „pansymphonicon“ ima dve klavijaturi, kateri obsegata po sedem oktav. Izpremen (registrov) je 42. Meh se tlači z obema nogama, kakor je to pri harmonijih navadno. Za klavijaturo se vzdiguje v širo-

P. Peter Singer.

čini harmonija nekaj čez poldrugi meter visoka omarica, v kateri so glasbila.

Taka je zunanja oblika pansimfonika: nič nenavadnega. Sedaj pa poslušaj, kaj se vse igra na njem.

Najprej zaslišiš krepke zvoke glasovirja. Po bliskovo se premika igralčeva roka od najnižjega glasu do najvišjega. Toda ne da bi prijel igralec za kak izpremen, igra ti na isti klavijaturi v istem obsegu — harmonij. Že to je čudno in skoro neumljivo. Prava uganka pa je za poslušalca posebno, ko vidi, kako igralec na istem tipalu z levo roko igra harmonij, z desno pa glasovir ter po-

sega med igranjem z desnico čez levico, kakor to zahteva dotična skladba. Istotako igra za tem z levico glasovir, z desnico pa harmonij — na isti klavijaturi. Na vprašanje, kako je to mogoče, ti prijazni igralec pové, da je to zavisno od načina pritiskanja.

To pa, kar sva do sedaj slišala, je le nekak uvod vsemu, kar ima slediti.

Sedaj zaslišiš namreč zaporedoma razna glasbila. Z levo roko na spodnjem tipalu igraje izvabi ti izurjena igralčeva roka otožnomile glasove pastirske piščali, katere spremlja z glasovirjem na zgornjem manualu. Ker je čas kratek, igra prijazni gospod le majhne odlomke različnih melodij s posameznimi glasbili; seveda spremlja vse to z glasovirjem. Slišiš torej hreščéče gosli, za tem violo, čelo, althorn, basethorn, bučečo trobento, trombo, fagot, flautino, klarinet in hobo; na to začuješ kakor iz daljine prihajajoče mile glasove lovskega roga in mnogo drugih sviral, za katere tudi slovenski jezik nima svojih imen. Čez osemnajst različnih muzikalnih instrumentov je v tem pansimfoniku. Posamezna glasbila se lahko spremljajo z glasovirjem ali pa harmonijem na obeh klavijaturah. Če stojiš na ulici in slišiš igrati ta mnogoštevilna glasbila posamezno, ali pa dvoje in še več ob enem, n. pr. fligelhorn in fagot, ali pa druga lesena ali kovinska svirala, in ne veš, da prihajajo ti glasovi iz pansimfonika, prepričan si popolnoma, da so v sobi, iz katere prihaja ta godba, izurjeni godci s svojimi glasbenimi orodji. Toda temu ni tako. Kakor sem že rekel, vse to pride iz velikemu harmoniju podobnega pansimfonika. Sedaj veš, kaj je „pansymphonicon“: glasbeno orodje, v katerem so združena vsa mogoča glasbila tako, da s pomočjo dotičnih izpremenov lahko natančno posnemaš vsako muzikalno orodje — bodisi iz kovine, lesa, ali pa godalo¹⁾ — igraje vedno na istih klavijaturah.

Kar pa daje vsemu pansimfoniku največjo imenitnost, je to, da ni v njem niti jedne piščali, niti jednega godala, nego

¹⁾ Streichinstrument.

vse glasove proizvajajo kovinski jezički, kakor pri otroških orgljicah.

Čegav je ta pansimfonik?

Težko, da uganeš. Idi z menoj. Kmalu bo poljednajstih. Prišla bova torej ravno prav. Samo ob tem času je mogoče slišati vsak dan ta svetovno znani umotvor.

Stojiva pred visokim in obširnim poslopjem. Potegnem za zvonec in kmalu se

odpro vrata. Pred nama stoji samostanski vratar. V frančiškanskem samostanu sva. Greva v prvo nadstropje. Da ne zaideva v napačen hodnik, pribita je na kamenit steber pred refektorijem rudeča roka, ki kaže, kam naj se tujec obrne, ki hoče slišati pansimfonik. Tudi celice, kjer je ta znamenitost, ne moreš zgrešiti: na vratih je pribita tablica z napisom: „F. Peter Singer's Pansymphonicon.“

Perici.

Narisal A. Koželj.

Na samostanski uri je odbilo ravnokar pol jednajstih. In glej, ob tej priči pride mlad frančiškan po stopnicah navzdol, odpre vrata, in midva vstopiva za njim. Pa ne samo midva. Za nama pritisne toliko tujcev, da je sicer prostorna celica kar natlačena. Zakaj neki odpira okna? Vidiš, tam doli na ulici pod oknom stojé gospe in gospodične, ki bi tudi rade slišale ta muzikalični čudež, a ženske ne smejo prestopiti samostanske klavzure.

Prijazni frančiškan odpre pansimfonik, ga pojasni z nekaj besedami, potem pa začne

igrati. Cela vrsta glasbil pride na vrsto, a ne vsak dan vsa, ker bi trajalo predolgo. Človek kar strmi, ko vidi in sliši, kaj vse je mogoče igrati na tem, na videz tako preprostem harmoniju. Poslušalčevo strmenje pa prikipi do vrhunca, ko zasliši na vse zadnje kos krasne skladbe za orgle ali pa koračnico za polno vojaško godbo. To vam je veličastno! Popolnoma pozabiš, da si v samostanski celici. Misliš, da si na trgu ter poslušáš vojaško godbo. Šele, ko je izurjeni orglavec nehal, zaveš se zopet, kje stojiš,

in nehoté vsklikneš: „Kak umotvor!“ Je pa tudi težko igrati na polno delo. Frančiškano kar curkoma pot lije po obrazu. Pravijo, da bi ta pansimfonik lahko nadomestil vsake orgle, glasbila ter godala, naj bi bila cerkev še tako velika. A kdo bi se usojal igrati na njem med celo sveto mašo?!

Povedal sem ti, potrpežljivi čitatelj, vse, kar je mogoče zvedeti o tej znamenitosti; zakaj delo, konstrukcija pansimfonika, je in ostane tajnost, katera je poverjena le dvema najvrlejšima glasbenikom v provinci. Svetujem ti, da se oglasiš v frančiškanskem samostanu, kadar prideš v Solni Grad, ter si ogledaš in slišiš pansimfonik. Že samo s tem se ti bode potovanje v „nemški Rim“ poplačalo.

Sedaj pa še nekaj vrstic o izumitelju tega čudeža med glasbenim orodjem.

P. Peter Singer, izumitelj pansimfonika, se je porodil na Tirolskem dné 10. malega srpana l. 1810.; umrl pa je v Solnem Gradu dné 25. prosinca l. 1882. Glasbe se je začel učiti šele, ko je stopil v samostan. Tu ni imel slavnega učitelja, ki bi ga bil uril v tej umetnosti. Uril in vadil se je le sam. V kratkem času je bil spreten orglavec. A s tem še nikakor ni bil zadovoljen; uglabljal se je vedno bolj v to lepo umetnost. Pred pansimfonikom je izgotovil lastnoročno štiri harmonije, katerih vsak bolj spominja na idejo, katero je imel slavni mojster že od mlada pred očmi ter jo slednjič dosegel v pansimfoniku. — Svetovno znan je postal P. Peter Singer po svoji duhoviti iznajdbi. Začeli so ga obiskovati slavni glasbeniki iz Nemčije, s Francoskega, Angleškega. Slavni izdelovatelji orgel so ga pogosto obiskovali ter se posluževali njegovega modrega sveta. Celó francoski cesar Napoleon III. ga je počastil s svojim visokim obiskom. Hotel se je o tej priliki tudi osebno prepričati o njegovi izurjenosti v igranju; zato je ukazal svojemu kamornemu muziku, naj vzame nekaj najtežjih skladb s seboj. V celico prišedši se mu predstavi ter ga poprosi, da bi mu igral nekoliko na svojem umotvoru. Potem mu podá novo delo slovečega francoskega

skladatelja, češ, naj bi mu je preigral na pansimfoniku. P. Peter vzame skladbo v roko, jo pregleda od začetka do konca, položi zvezek na postelj, pa preigra na pamet vso kompozicijo tako natančno in pravilno, da sta cesar in kamorni muzik kar strmela. — Veščaki v glasbi so duhovitemu frančiškano svetovali in prigovarjali, naj bi izpostavil svoj umotvor na svetovni razstavi v Londonu. A mož je bil preskromen in prepониžen, da bi se bil dal pregovoriti.

P. Peter Singer je bil tudi genijalen in plodovit skladatelj. Uglasbil je 101 latinsko mašo, čez 100 graduvalijev in ofertorijev, med katerimi se odlikujejo njegovi res veličastni in krasni kanoni, več lepih latinskih litani, čez 60 Tantum ergo, jedno najlepših pogrebnih koračnic, katero igrajo v Solnem Gradu, pa tudi v drugih mestih pri najsijajnejših pogrebih, in mnogo Marijinih in drugih nabožnih pesmij. Njegove skladbe preveva neka rajska milina, ki sega poslušalcu do srca. Originalen je v svojih kompozicijah. Kakor skoro vsi veliki možje, imel je tudi on precéj nasprotnikov; vsled tega pa je tudi prav malo skladb dal na svetlo. Večina jih je v rokopisu v Solnem Gradu, a so prepisane že sto in stokrat. — P. Singer je bil v celem Solnem Gradu jako priljubljena in zeló vplivna oseba. Umril je v sluhu svetosti.

Takoj po njegovi smrti so mu hoteli postaviti poleg stolne cerkve lep spominik v naravni velikosti. A v to ni privolila mero-dajna oseba. Brez spominika pa tako velikega moža vendar niso hoteli pustiti. Zato so vzdali leto po njegovi smrti v frančiškanski samostan veliko marmornato pločo z njegovo doprsno podobo v relievu in napisom v zlatih črkah sledeče vsebine:

*Preč. duhovniku frančiškanskega reda,
glasbeniku, pisatelju in izumitelju pan-
simfonika*

*P. Peter Singer - ju,
kateri je deloval v le-tem samostanu
celih 42 let — cerkvi v čast, človeštvu
pa v veselje in blagor.*

Hvaležni sodobniki. 1883.

Največji spominik pa si je postavil pokojnik sam v svetovnoznanem pansimfoniku.